

Posudek vedoucího diplomové práce

Název práce: *Myšlení psychedelického*

Autor práce: Bc. Tadeáš Michalik

Katedra obecné antropologie FHS UK 2018

Diplomová práce Tadeáše Michalika se na první pohled (a s postupem čtení ještě zřetelněji) vymyká běžné zkušenosti se závěrečnými pracemi specializace filosofická antropologie studijního programu Obecná antropologie. Ovšem ono vymykání, jakkoli klade na čtenáře mimořádné nároky, zde myslím pozitivně: Michalik se v mimořádně poctivém smyslu pouští do samostatné filosofické práce. Nehledě na silnou vazbu k analýzám Heideggerovým a Benyovszkého se Michalik pouští do zcela původního díla.

Posuzovaná diplomová práce je velice obtížně posuzovatelná; obtížné je i její rekapitulování. Práce si klade otázku: "...jak myslet psychedelické, a to takovým způsobem, aby se nám tímto myšlením psychedelické otevřelo." (8) Psychedelie není v Michalikově práci pojednána jako „trip“ mimo oblast lidské zkušenosti, jako prostá halucinace a potud i odůvodnění nesourodého textu. Michalikova práce vyžaduje hned zkraje uzávorkování předchůdných představ o psychedelickém. Práce sama není psychedelická, nýbrž, řekněme, psychede-logická, čili psychedelickou zkušenost podrobuje metodicky přísné analýze. Michalik se pokouší tuto svéráznou zkušenost na pomezí běžného uchopit jako možnost ozřejmění lidské existence. Jde o pozoruhodný počín, který sám autor staví proti určité antropologické tradici, jež psychedelické zavrhuje normativně, odmítá je jakožto něco, co nás "přibližuje zvířecímu" (11). V Michalikově pojetí psychedelie lidskou zkušenost naopak validuje.

V úvodu proto Michalik diskutuje různé tradiční "námitky" k problému psychedelie a rovněž vypořádává obvyklé zjednodušující představy o tomtéž. Smyslem obojího je zjednání "věci samé", čili umožnění fenomenologického výzkumu psychedelické zkušenosti. Výzkum psychedelické zkušenosti se nevede z pozice subjekt-objektového rozlišení, z pozice jakéhosi "tu" a "tam", z pozice pravdivostní hodnoty korespondence poznání a věci, nýbrž se k němu přistupuje z perspektivy fundamentálně-ontologického pojmu "bytí-ve-světě" a ve smyslu pozdějších Heideggerových analýz *Lichtung*. Psychedelie nestojí mimo okrsek lidského smyslu, není vyšínutím či náhlou ztrátou přičetnosti, nýbrž podléhá stejné (vor)Verständnis. Projekt myšlení psychedelické zkušenosti proto (re)integruje tuto zkušenost do celku lidského smyslu, přičemž nikoliv ve smyslu dodatečného doplnění, ale spíše obnovení vždy-již-původní příslušnosti této zkušenosti do řečeného celku:

Pohybujeme-li se běžně po cestách nám blízkých a známých, jsou pro nás primární ontologické fenomény obtížněji postřehnutelné, jelikož jsou překryty fenomény ontickými. Myslíme-li psychedelické, pak to skýtá člověku cesty, které nejsou běžné. Tím dochází ke zvýraznění ontologických fenoménů a člověk je tak stavěn před strukturu svého existování. (29)

Jednou z nesmírně silných stránek práce je schopnost důkladného strategického promyšlení přístupu. Nejde o žádnou banální aplikaci metody, nýbrž o zjednání si pole filosofického výzkumu. Z tohoto hlediska je pak dále nespornou devízou práce akcent topologické analýzy. Mimo

deklarovaného plánu analýzy musí Michalik též budovat slovník patřičné řeči o psychedelickém (vymykání, prostupování, atp.).

Autor se pokouší ozřejmit rozdíl "prosté" lidské zkušenosti a psychedelické zkušenosti: promýšlí lidskou zkušenost z těch celistvou typiku a soulad (svornost) poskytujících motivů, jimiž jsou Heideggerovy pojmy "přítomnění, postřehování, světlna, jas". "Psychedelické myslíme jako modalitu zkušenosti paralelní a prolínající se s lidskou." (18) Onen rozdíl či přechod obou zkušeností myslí Michalik taktéž topologicky. Psychedelie je nakonec principiálně spojena s motivy vymykání a prostupování.

Aby se však autor mohl věnovat analýzám psychedelické zkušenosti, podstupuje ve střední části práce rozsáhlou analýzu „prosté“ zkušenosti, resp. zkušenosti „běžné“, ovšem zároveň myšlené tak, jak graduje ve směru k projasnění, vyčášení, čili dohotovení skladby ontologického smyslu „vědomí“, „postřehování“, čili „zkušenosti“, jež odpovídá lidskému „bytí-ve-světě“. Analýza se věnuje interpretaci způsobů, jak je zkušenost záležitostí "předmětnosti" postřehovaného a postřehování jako takového.

Charakter psychedelické zkušenosti jako takové, která umožňuje vyčášení či vyjasnění, je sice v posledku rezultátem výkladu této části, ale současně byla taková interpretace psychedelické zkušenosti prezentována již dříve a byla na tomto dřívějším místě stejně plausibilní a smysluplná. Komplexní výklad přítomnění, postřehování, světlny jasu (a vědomí) je proto do jisté míry – po mém soudu – redundantní.

Klíčovou a vrcholnou kapitolou je pak samotná topologická analýza psychedelické zkušenosti („Zohlednění psychedelické zkušenosti skrze ‚topologický‘ motiv vrstvy“), jejímž hlavním výsledkem je pojetí psychedelie jako „klíče“ otevírajícího obvykle neprostupné prahy vrstev zkušenosti: "Psychedelické je pak především děním (lucidního) překračování prahů a mezi, mezi kterými ponejvíce postřehujeme a které zabydlujeme, k místům a situacím mimo tyto meze a za těmito prahy." (74n.) Velice zajímavá je v této souvislosti (sice jen krátce načrtnutá) interpretace úzkosti jako zkušenosti blízkosti prahu (neprostupné limity vrstvy zkušenosti).

„Divná zkušenost“ psychedelie je tak postižena pojmy vymykání a prostupování. Zvláště prostupování (tedy zkušenost "překračující" či otevírající nejzazší vymezení práh lidské zkušenosti [šíravu/svět]) lze považovat za nejpodstatnější interpretační výsledek práce.

Konečně je v logice tohoto výkladu pochopena psychedelie jako klíč k určité „kvalitativní gradaci lidství“, čili umožňuje přivtělování si "zkušenosti bohaté vrstvenosti jednotlivých dimenzí zkušenosti" (84), poskytuje integrující obohacení, završení, ba až sugeruje představu autenticity lidství. Bytost člověk totiž především *jest* dána celistvou, naplněnou, dohotovenou skladbou této zkušenosti a potud i „stávání se člověkem“ je cestou této integrace, gradace:

Lidská zkušenost tedy znamená jistou konfiguraci dimenzí zkušenosti v jejich svornosti. Jiná než lidská zkušenost znamená jinou konfiguraci dimenzí ze svornosti se rozevírajících, přičemž svornost těchto dimenzí můžeme myslet jako vůbec ustavující určitou *bytost*. (87)

Jde nesporně o tezi provokativní a radikální, ale nikoliv nezdůvodněnou a nezaloženou celkem Michalikovy interpretace.

Text dále přináší velice zdařilé exkurzy (resp. širší výklady), jako je kupř. pojem pravdy (s. 38).

Kritické komentáře:

Za slabší pokládám v práci její střední část, sice počínaje výkladem vědomí - dále pak světliny, jasů – se text rozbíhá do důkladných, ale hlavní perspektivu ztrácejících analýz; nemyslím si, že by práce ztratila na důkladnosti a argumentační přesvědčivosti, pokud by se vynechal výklad jasů-Slunce, atp.

Čtenářská náročnost rezultuje z „hustoty“ textu, téměř až terminologické přetíženosti, ale fakt této čtenářské diskomfortnosti nemůže být sám o sobě námitkou. Některé neologismy (byť možná nejsou autorsky dílem Tadeáše Michalíka) už i na mě jsou až příliš: např. netransitivní sloveso "přítomnit".

Textová základna práce je rozsáhlá, nesmírně náročná a jedinou připomínku mám k poněkud nápadné absenci *Náhlosti* Ladislava Benyovského. Naopak po diskusích a konzultacích považuji za udržitelné, že se práce odchýlila od původně zamýšleného využití topologických analýz Martina Nitscheho a Patočkova *Přirozeného světa*.

Formální náležitosti práce splňuje, jistě není prosta překlepů, její gramatická úroveň není příliš vysoká, ale mimo skloňování zájmena „ona“ (ji/jí) nejde o nic příliš rušivého.

K obhajobě nabízím diskusi o těchto problémech, které jsem z práce samé nedokázal dostatečně dohlédnout: Jak se k sobě má cosi jako každodennost, význačná filosofická nálada a psychedelie?

Dalším motivem, jehož diskusi bych ocenil u obhajoby, je pojem "biomediátorů", resp. především se tážu, z jaké perspektivy jsou biomediátory vůbec v práci relevantní. Práce se v této fázi v zásadě pokouší ozřejmit původ či zdroj „jasů“ vstupujícího do volnosti světliny a přechází téměř k žánru metafyziky.

Celkové hodnocení:

Neobvyklost sama o sobě není důvodem vysokého hodnocení. V Michalíkově případě však tato neobvyklost rezultuje z poctivé, hluboké a nesmírně náročné filosofické práce. Výsledky, resp. interpretační teze, ke kterým dospívá, jsou předmětem diskuse překračující žánr obhajoby diplomové práce. Z těch hledisek, ze kterých však diplomovou práci hodnotit lze jak v posudku, tak u obhajoby, považuji Michalíkovu práci za **výbornou** a nesporně ji **doporučuji k obhajobě**.

V Praze 28. 1. 2018

Jakub Marek, Ph.D.

